

MOŽE LI SE ROMAN OTPEVATI?

(Opera po predlošku romana književnice
na festivalu „Sacrum Profanum“ u Krakovu)

U nedelju i ponedjeljak tokom festivala „Sacrum Profanum“ biće premijerno izvedena opera „Ana In. Sestra bogova“. Libreto je po predlošku sopstvenog romana napisala Olga Tokarčuk.

Operu je naručio festival, muziku je komponovao Alek Novak (1979), režira Pia Partum (1977), a libreto predstavlja adaptaciju romana *Ana In silazi u donji svet* (2006). To je priča o Ištar (na sumerskom Inana), najvažnijoj boginji mesopotamske mitologije, boginji ljubavi i rata koja je sišla do sveta mrtvih. Knjiga se pojavila u okviru globalnog književnog projekta *Mitovi* u kojem je, osim poljske autorke, između ostalih učestvovala i Margaret Atwood.

U romanu Olge Tokarčuk Ana In silazi u podzemni svet da se susretne sa sestrom. Ova je hvata i lišava života. Uznemirena odsustvom boginje, njena služavka i poverenica, Nina Šubur obraća se Ocima za pomoć u njenom pronalaženju, ali je bogovi odbijaju. Nina ne priznaje poraz i stiže do pramajke od koje dobija tajanstvenu korpu i savet da još jednom pođe do Otaca. Ana In, zahvaljujući Nininoj pomoći, biva oslobođena. Ali da ne bi ponovo završila u Donjem svetu, primorana je da na svoje mesto pošalje nekog drugog. Izbor pada na njenog bivšeg ljubavnika.

Ponovo oživljen mit

Kad je Tokarčukova izdala roman *Ana In silazi u donji svet*, Pšemislav Čaplinski pisao je u časopisu *Viborča*: „Zapravo je sve tu na samom vrhu: mit najavljuje edicija u okviru koje se knjiga pojavljuje, a konvencija se uspostavlja na prvim stranicama – povišenom intonacijom, svedenom sintaksom, naracijom i scenarijem koji odišu patinom. Naratori se predstavljaju jedan za drugim. Njihove kompetencije su velike, kao kod epskog pripovedača. Čini se potom da u takvim okolnostima iluzija nestaje i da nam u rukama ostaje književnost. Dok naracija teče, dešava se nešto neobično – mit oživljava.“

Među solistima su Uršula Kriger (Nina Šubur), Joana Frešel (Inana), Eva Bjegas (Ereškigal), Jan Jakub Monovid (Dumuzi). U ulozi sudija, demona i ljudi nastupiće Hor poljskog radija. Orkestrom AUKSO dirigovaće Marek Moš.

Premijera opere tokom festivala „Sacrum Profanum“ nije prvi ovogodišnji pokušaj adaptacije romana *Ana In silazi u donji svet*. U junu se u izdanju „Wydawnictwo komiksowe“ pojavio strip *Ja, Nina Šubur* Danijela Hmjelovskog koji je kritika dobro dočekala.

Olga Tokarčuk biće gošća ovogodišnjeg festivala. O procesu pisanja libreta govoriće tokom susreta koji će se odigrati u krakovskom Kongresnom centru u ponedjeljak, 17. septembra u 17.30. Društvo će joj praviti Pia Partum i Alek Novak.

Razgovor s književnicom Olgom Tokarčuk

Mihal Nogaš: *Jesi li bila iznenađena kada su ti organizatori festivala „Sacrum Profanum“ predložili da napišeš libreto?*

Olga Tokarčuk: Pomalo sam se i uplašila. Zapravo se nikada nisam ozbiljno bavila poezijom, niti sam pokušala ponovo da ispričam nešto što sam već napisala. Imam za sobom iskustvo pisanja scenarija za film *Tragom kostiju* Agnješke Holand, nastalog po predlošku mog romana *Vuci svoje ralo po kostima mrtvih*. Sećam se toga kao prilično bolnog i teškog zadatka. A kreirati tekst za potrebe opere, kako se ispostavilo, bio je još složeniji posao. Dugo sam razmišljala kako da sve to odenem u reči tako da posle može da se peva, kako da kondenzujem tekst koji na sceni zvuči tri puta duže nego u običnom razgovoru ili na ekranu.

Pre nego što sam počela da pišem, čitala sam libreta različitih opera, upoznavala se s njihovom konstrukcijom, na kraju sam krenula da putujem po svetu i gledam predstave, ali kad sam se konačno odvažila da sednem nad tekstom, posao je bio mnogo prijatniji nego što sam se nadala. Iz romana sam izvukla suštinu, prepisala sam ga iznova gradeći kratke, kompaktne scene.

Dugo sam diskutovala s Alekom Novakom kako ispričati tu mitološku priču, dok na kraju nismo shvatili da težište treba prebaciti s boginje na sluškinju, to jest Ninu Šubur. Želeli smo da istaknemo njenu čovečnost, zbog toga sam je u libretu skoro preobrazila u boginjnu družbenicu, u izvesnom smislu, nekakvu agentkinju u ljudskom svetu. S njenim se problemima, dilemama i tragedijom susreće publika festivala „Sacrum Profanum“.

Alek je izmislio naslov. Njemu je palo na pamet da to bude priča o sestri bogova.

M. Nogaš: *Rad na „Ani In“ je bio vaš prvi susret?*

O. Tokarčuk: Upoznali smo se pre tri godine u Poznanju, povezala nas je *Svemirska opera*.¹ Muziku za nju je napisao upravo Alek, a libreto moj dobar prijatelj, sjajni bugarski pisac Georgi Gospodinov. Bila sam fascinirana efektima njihovog rada. Tekst me je potpuno oduvao. To je bila priča o prvom letu na Mars, na koji se uputio bračni par astronauta. Ali zajedno s njima poletela je i muva, dok se u ulozi hora pojavljuju i vinske mušice. Potpuno ludilo, a istovremeno i dirljiva priča o osvajanju planeta i zvezda, za koje, sva je prilika, uopšte nismo bili spremni. Nakon premijere razgovarala sam s Alekom u kuloarima i pomislila da bi roman koji sam napisala, *Ana In silazi u donji svet*, takođe mogao dobiti novi život i novo obličje. Poslala sam mu knjigu, a on se veoma zagrejao za tu ideju. Podržala ga je Kancelarija festivala u Krakovu – tačnije Uršula Hvalba, Katažina Smigjelska i Robert Pjaskovski. Odradili su zaista sjajan posao.

¹ *Space Opera*. (Prim. prev.)

M. Nogaš: *Iznenadjenje za gledaoce može biti činjenica da je tvoj libreto napisan na više jezika.*

O. Tokarčuk: I to je takođe bila Alekova ideja. Ja sam sve napisala na poljskom, ali je on zatim sugerisao da bi sekvence koje pevaju bogovi valjalo prevesti na drevne, u većoj mjeri izumrle jezike. Novak je rekao: „Oživimo ih!“ Možda će upravo u Krakovu prvi put u istoriji opere gledaoci čuti rečenice pevane na akademskom (haldejskom) ili na drevnom jeziku Maja. Alek je naručio te prevode – nije bilo lako naći stručnjake koji bi nam posvetili nekoliko dana pažnje, ali smo uspjeli.

M. Nogaš: *Moglo bi se dogoditi da „Ana In. Sestra bogova“ ponovi uspeh Beguna i krene njihovim tragom?*

O. Tokarčuk: Ta vizija mi se dopada, a međunarodni uspeh *Beguna*, koji je stigao deceniju kasnije, uči me da se valja naoružati strpljenjem. Predstavu koja će biti prikazana u Krakovu zasad doživljavam kao eksperiment. Veoma me zanima kakva će biti reakcija gledalaca jer sam misleći na njih pisala libreto u kojem sam još jednom želela da podsetim na Inanu, prvu boginju u istoriji koja se suočila sa smrću.

Ko zna, možda mi to donese neko novo priznanje.

Izvornik: *Jak zaśpiewać Tokarczuk? Opera na podstawie powieści pisarki na festiwalu Sacrum Profanum w Krakowie (wyborcza.pl) od 13. septembra 2018.*

(S poljskog prevela Jelena H. Jovanović)